

Sint-Hubertuskerk Runkst

De toekomst van de neogotische Sint-Hubertuskerk in Runkst wordt in vraag gesteld. De publieke opinie kwam in actie na een bericht in *Het Belang van Limburg* over de mogelijkheid van sloop. Nochtans staat in het Hasseltse kerkenbeleidsplan dat de kerk herbestedmd zal worden: “herbestedding met een maatschappelijk karakter”. Dit kerkenbeleidsplan is een officieel beleidsdocument, goedgekeurd door de gemeenteraad, het bisdom en het Agentschap Onroerend Erfgoed. Dat wil zeggen dat de inhoud ervan – voorlopig tenminste, want een kerkenbeleidsplan kan op termijn aangepast worden – eerder vast ligt. Sloop is dus wettelijk gezien zeker niet voor meteen.

De moderne Heilig-Kruiskerk wordt de prioritaire kerk van Runkst. Waar het gerucht van de sloop van de Sint-Hubertus vandaan komt, is voor Architectuurwijzer onduidelijk. Sloop is voor de stad zeker de goedkoopste optie, want er is geen restauratie nodig. En het is mogelijk ook een lucratieve oplossing: de grond waarop de kerk staat, netjes binnen een dicht bebouwde woonzone, kan duur verkocht worden. Maar sloop gaat voorbij aan een aantal gevoeligheden: kerkgebouwen betekenen niet enkel iets voor de kleiner wordende groep van gelovigen.

De discrepantie tussen het gerucht en het kerkenbeleidsplan, en daarbovenop het feit dat de stad het gerucht al heeft tegengesproken in de pers, heeft bezorgde Runkstenaren er niet van weerhouden een petitie te starten tegen de sloop.

Restauratie of sloop? Er zijn andere opties.

Het is niet meer dan logisch dat de stad de restauratie van de Sint-Hubertus duur vindt. Een actuele raming zou al snel uitkomen op 2 of 2,5 miljoen euro. Als daar geen helder toekomstscenario tegenover staat – een invulling, een doel –, dan is de rekening snel gemaakt. De echte vraag is echter: is de keuze tussen volledige restauratie en volledige sloop de enige keuze die de kerkraad, het centraal kerkbestuur en de stad als belangrijkste broodheer moeten maken? En zijn er daarnaast geen manieren om een volledige restauratie *toch* mogelijk te maken?

De Sint-Hubertuskerk is niet geklasseerd als monument; ze is wel opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. Dat betekent dat Monumentenzorg, het Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed, niet tussenkomt voor de restauratie. Voor eredienstgebouwen die wel beschermd zijn is een Vlaamse monumentenpremie van 80% mogelijk. Voor niet-beschermd gebouwen, zoals de Sint-Hubertuskerk, kan het Agentschap Binnenlands Bestuur subsidies uitvaardigen van 30%, voor restauraties, renovaties, aanbouwen en ook voor kosten in het kader van nevenbestedding (de kerk blijft nog kerk, maar en komt een andere vorm van gebruik bij in het gebouw). De stad en de kerkfabriek moeten dus nooit de totaliteit van de restauratiekost dragen. Maar 2,5 miljoen euro min 30% blijft veel geld.

Een piste die nog niet onderzocht werd, is het klasseren van de kerk. De kerk is laat-neogotisch, niet héél uitzonderlijk, maar wellicht zijn er in Vlaanderen voorbeelden van gelijkaardige kerken die wel geklasseerd zijn. Onroerend Erfgoed vraagt dat een monument *gebruikt* wordt, dus een klassering is zeker geen wondermiddel om het huidige status quo te kunnen aanhouden: een klassering vraagt evengoed om een toekomstperspectief.

Een tweede piste is om te onderzoeken hoe met minimale middelen de kerk weer veilig gemaakt kan worden (zodat er geen stenen vensterstijlen meer naar beneden vallen). Een dure totaalrestauratie hoeft niet de enige mogelijkheid te zijn om de kerk weer gebruiksklaar te maken. De Sint-Hubertuskerk is immers vooralsnog niet geklasseerd als monument, dus een pragmatische en/of creatieve oplossing is mogelijk. Architectuurwijzer is ervan overtuigd dat dat moet lukken met een som die véél kleiner is dan 2 à 2,5 miljoen euro. Er is expertise genoeg in Hasselt en de regio om de budgetvriendelijke mogelijkheden te onderzoeken.

Sint-Hubertuskerk: publieke zaak of verhandelbaar object?

De Sint-Hubertus is beeldbepalend voor Runkst. Ze is enorm strategisch gelegen, pal in het centrum van de wijk. Als *Het Belang van Limburg* zegt dat de ontwikkelaars in de rij staan om er woningen te kunnen bouwen, dan is dat – de reputatie van de stad op het vlak van het omgaan met projectontwikkelaars indachtig – wellicht niet helemaal van de pot gerukt. Niet elk door bouwpromotoren geplaatst gebouw is slecht, maar laten we het erop houden dat weinig Hasseltse nieuwbouwprojectontwikkelingen het *Architectuurboek Vlaanderen* halen. Wat zijn de alternatieven voor een projectontwikkeling van de site?

Een woonontwikkeling op die plaats zou een verlies betekenen voor Runkst. De wijk is dicht bebouwd en heeft vooral nood aan publieke ruimte, *indoor* of buiten. Wooncomplexen binnen één bouwblok combineren met zinvolle publieke buitenruimte is niet onmogelijk, maar het is moeilijk. Een dergelijke plek verdient bovendien architecturale en stedenbouwkundige kwaliteit van minstens een 'Vlaams niveau' – lees: van het niveau van een Open Oproep via de bouwmeester.

Vandaag is de plek in principe publiek. Geen gebouw is overigens 'publieker' dan een parochiekerk – op papier tenminste. Zolang een kerkgebouw kerk is, is ze bij wet bestemd voor de *openbare* eredienst. Daarenboven: de eigendom van de Sint-Hubertuskerk ligt bij de kerkfabriek en een kerkfabriek is een *openbaar* bestuur, net zoals een stad of een gemeente. De pastorie naast de kerk is, zoals in de meeste gevallen, van de stad. Gesloten deuren en vallende brokstukken spreken het publieke karakter van de Sint-Hubertuskerk in de praktijk tegen, maar het gebouw en de site hebben met de huidige eigenaars en gebruikers een groot publiek potentieel.

In die zin is er recent, met de uitbouw van het Ontmoetingscentrum, een kans gemist. Had dat ontmoetingscentrum in of direct naast de kerk onderdak gevonden, dan was de site (zeker voor een stuk) gegarandeerd publiek geweest voor de komende decennia.

Vooraleer het publieke karakter van een kerk kan verdwijnen, moet ze 'gedesaffecteerd' worden, 'ontwijd' in de volksmond. De bisschop is de enige die een gebouw kan desaffecteren. In feite is een desaffectatie niet meer dan een juridische procedure waardoor een kerk een eigendom als een andere wordt. Een dergelijke procedure gaat doorgaans gepaard met het fusioneren van parochies. De eigendom komt dan in de praktijk terecht bij een naburige kerkfabriek. Meestal is dat: bij de kerkfabriek van de centrumkerk. In dit geval zou de kerkfabriek van de Heilig-Kruiskerk – eveneens in Runkst – een meer voor de hand liggende nieuwe eigenaar zijn omdat er op pastoraal vlak al langer een sterke samenwerking is in Runkst.

Verkoop van de kerk en vooral de grond van de kerk – na desaffectatie kan een kerkfabriek verkopen – levert iets op voor de kerkfabriek in kwestie. Dat spreekt voor zich en het is ook geen taboe meer dat de Kerk met geld omgaat. De opbrengst kan de kerkfabriek gebruiken voor de renovatie van het patrimonium dat wel kerkelijk blijft. Voor de stad kan het ook iets opleveren, want zij kan de pastorie en de grond van de pastorie verkopen én ze moet niet meer bijdragen aan de restauratie van het kerkgebouw.

Parochiekerken zouden strategische hefboomen kunnen zijn in wijken en dorpen, ook als ze niet meer als kerk gebuikt worden. Hun uitgesproken publieke statuut bevestigt dat zelfs, maar in de realiteit speelt vaak de logica van de markt, ook bij de openbare besturen.

Concrete voorstellen voor de Sint-Hubertuskerk

Vlaanderen heeft een vrij recente (2013) subsidieregeling voor werken in het kader van nevenbestemming (de kerk blijft voor een deel kerk en voor een deel wordt ze iets anders), maar voor de Sint-Hubertuskerk is dat waarschijnlijk geen realistische optie. De keuze is gemaakt en vastgelegd in het kerkenbeleidsplan: de Heilig-Kruiskerk blijft een prioritair kerkgebouw, de Sint-Hubertuskerk wordt herbestemd. Nevenbestemming van een kerk in

een wijk waar zich ook nog een prioritaire kerk bevindt, is vandaag moeilijk hard te maken. Het priestertekort is daarvoor te groot. De kleinere Sint-Kristoffelkerk kan wel blijven omdat ze de stad amper iets kost en omdat ze ook gebruikt wordt door andere christelijke groepen.

Herbestemming is dus wel een realistische optie. Omdat de Sint-Hubertuskerk zo centraal en strategisch gelegen is, zou de stad de regie moeten voeren. De site overlaten aan de vrije markt (lees: de site laten ontwikkelen tot een woonproject van dertien in een dozijn) zou een enorm verlies betekenen voor Runkst, op het vlak van herinneringen en sentimenten, maar los daarvan ook op het vlak van publieke ruimte.

Elk project voor de Sint-Hubertussite zou het aspect 'publieke ruimte' voorop moeten stellen. Runkst heeft publieke ruimte nodig. Commerciële projectontwikkelingen duwen op de grenzen van de wijk, waardoor ademruimte broodnodig is. Het Sint-Hubertusplein volstaat niet. Het creëren van publieke ruimte aan de hand van een parochiekerk, is een gedroomde opgave voor het [Projectbureau Herbestemming Kerken](#). Onder de vleugels van het Team Vlaams Bouwmeester en het Kenniscentrum Vlaamse Steden (op haar beurt gelinkt aan de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten), en met steun van het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur en de vereniging van de intercommunales (Vlinter) voert het Projectbureau sinds enkele jaren haalbaarheidsstudies uit om de toekomst van parochiekerken te onderzoeken. Een uitgebreide voorafgaande studie door noAarchitecten en De Smet Vermeulen architecten - in feite een blauwdruk van de werking van het Projectbureau vandaag - focuste heel erg op de koppeling kerk ~ publiek domein en toonde aan hoe die koppeling via bijvoorbeeld gedeeltelijke sloop van het kerkgebouw nog versterkt kan worden.

Het plan van [Bogdan & Van Broeck](#) voor de kerk van Kwaadmechelen (Ham), eveneens ontstaan binnen het Projectbureau, is daar een gewaagd maar onder de huidige omstandigheden ook realistisch voorbeeld van.

Voor de kerk van Bossuit bij Avelgem in West-Vlaanderen is de kunstenaar [Ellen Harvey](#) nog een stap verder gegaan. Van die kerk staat nog de toren recht en ook de muren maar het dak is er afgenomen. Wat overblijft is een publiek plein in een uniek kader. De herinnering aan de kerk blijft aanwezig in het dorpscentrum van Bossuit.

Sloop kan dus gedeeltelijk gebeuren en zo ademruimte creëren terwijl de herinnering blijft bestaan. Voor het geval van de Sint-Hubertuskerk is het vooral belangrijk om naar heel Runkst te kijken, om de opgave te bekijken als een stedenbouwkundige opgave. In een dergelijk project zou de pastorij, eigendom van de stad en niet meer nodig in functie van de Sint-Hubertuskerk, als pasmunt kunnen functioneren: ze kan verhuurd worden, of verkocht, ten voordele van een strategische toekomst voor de kerk.

Ooit was de Sint-Hubertuskerk dé ontmoetingsplaats voor de overgrote meerderheid van de Runkstenaren. Dat zou ze – in een of andere vorm – opnieuw kunnen worden. Een zinvolle invulling van (een deel van) de kerk en verbindingen met het parkje Gardeveld en het Sint-Hubertusplein zouden de site levendiger kunnen maken. Het Ontmoetingscentrum voor Runkst wordt aan de Runkstersteenweg gebouwd, maar een dergelijke grote wijk heeft nood aan én recht op voldoende en vooral *stedelijke* publieke ruimte. Laat de ambitie voor de site stedelijk zijn!

Roel de Ridder

29/03/2018